

KristenDemokraternes Landbrugspolitiske Program

Indledning

KD anser en velfungerende landbrugssektor, der tager hensyn til miljøet, for at være uundværlig for Danmark.

Landbruget forsyner forbrugerne med et bredt udvalg af fødevarer i høj kvalitet og forvalter omkring to tredjedele af det danske areal. Samtidig bidrager dansk landbrug med væsentlige eksportindtægter og er dermed en mærkbar faktor i dansk økonomi. Desuden sikrer landbruget og dets følgeindustrier mange danske arbejdspladser, og er især en vigtig faktor for økonomi og udvikling i landdistrikterne. En bæredygtig udvikling af landbrugserhvervet skal derfor have højeste prioritet, både i forhold til sikring af den samfundsmæssige og økonomiske udvikling og i forhold til fremme af et spændende kulturlandskab, med attraktive muligheder for erhverv og bosætning i et sundt miljø.

Dyrevelfærdsområdet er udførligt behandlet i Arbejdsrapport for Dyrevelfærd.

Landbrugets aktuelle udfordringer

År med krise i dansk økonomi har lagt en dæmper på forbruget, og for en tid øget efterspørgslen på discount på bekostning af kvalitetsprodukter. Men krisen har også øget bevidstheden om at begrænse madspild, og dermed udvise en mere ansvarlig anvendelse af ressourcerne.

Med dansk økonomi i fremgang er der igen blevet råd til at betale for kvalitets- og specialprodukter. Nye tendenser som efterspørgsel på klimavenlige fødevarer og veganske produkter har gjort deres indtog. Dette kan potentielt åbne for nye muligheder for landbruget, hvis man har den tilstrækkelige fleksibilitet og omstillingsparathed.

Aktuelt kæmper mange landmænd dog med meget alvorlige udfordringer. Nok har landbruget en effektiv produktion, der frembringer gode fødevarer til en favorabel pris. Stadig oftere dækker prisen ikke omkostningerne ved produktionen. Landbrugets produktionsøkonomi er derfor under pres, og værdien af de belånte aktiver udhules så hurtigt, at mange landmænd reelt er insolvente. Dette kan føre til, at landbruget må slække på produktionsstandarderne for at kunne betale renter og afdrag til banker og kreditforeninger. Konkret betyder dette, at der skæres ned på vedligehold og nyinvesteringer, at der spares på personale og indkøbes billige råvarer af ringere kvalitet. Dette er ikke holdbart, og det vil påvirke udviklingen i landdistrikterne negativt.

Dansk landbrug er især ramt, da landbrug syd for grænsen ikke er pålagt nær så mange restriktioner og administrative byrder. Meromkostninger som dansk landbrug ikke bliver kompenseret for. Derfor har landbruget brug for politisk bevågenhed, så der kan skabes bedre produktionsøkonomi og konkurrenceforhold for erhvervet.

De ulige konkurrenceforhold er også en væsentlig årsag til transport af levende dyr til udlandet. Det kan være dyr til opfodning eller dyr til slagting. Omkostningerne til forarbejdning er højere i Danmark end i de lande, der omgiver os, og økonomien kan derfor friste danske landmænd til at sende dyr til udlandet. Problemet forværres af, at politikerne i mange andre EU-lande ser mere lempeligt på dyrevelfærd, end man gør i Danmark.

Dansk landbrug må samtidig tilpasse sig væsentlige ændringer, hvad angår vores eksportmuligheder. I 2014 blev landbruget ramt hårdt af Ruslands boykot, som følge af den

diplomatisk krise mellem EU og Rusland. Fra 2019 medfører Storbritanniens udtræden af EU mange uafklarede spørgsmål i forhold til dansk svineeksport og vores samhandel med Storbritannien i det hele taget.

I situationer som disse ønsker KD, at der tages politisk initiativ til at opsøge og pleje nye eksportmarkeder. I særligt alvorlige situationer kan det desuden blive nødvendigt at yde landbruget økonomisk kompensation og/eller statsgaranterede lån.

Finansiering og ejerformer

KD er af den opfattelse, at danske landmænd praktiserer en langt højere etik inden for dyrevelfærd, naturbeskyttelse og ansvar for lokalsamfundet, end hvad der kan forventes af kapitalejede storlandbrug. Vi frygter, at overdreven stordrift eller økonomiske investorers overtagelse af landbrugsproduktionen vil sætte et ensidigt fokus på økonomisk fortjeneste.

1. KD vil derfor lette etableringsmulighederne for kommende generationer af landmænd.

1.2 KD vil give gode vilkår for skattefrie hensættelser af kapital på etablerings- og investeringskonti.

1.3 KD vil lette reglerne for værdiansættelse ved familiehandlery.

1.4 KD vil genindføre statsgaranterede lån til nyetablerede landmænd. Denne låntype har i årene med højkonjunktur og stor risikovillighed hos udlånsvirksomhederne ikke været benyttet så meget. I tider med lavkonjunktur kan sådanne lån dog være afgørende for, at en ny generation landmænd kan etablere sig.

1.5 KD vil indføre en max. grænse på 750 (Faktaboks kommer) dyreenheder pr. ejendom, for at bedrifterne holdes på en størrelse, der realistisk set er købere til. Dog med mulighed for dispensation for fx allerede etablerede bedrifter.

1.6 Rammes etablerede bedrifter kortvarigt af behov for kapitaltilførsel til et konkret formål, fx ved omlægning af produktionen, vil KD styrke mulighederne for at optage statsgaranterede lån via Statens Vækstfond.

2. For at fremme mangfoldigheden i landdistrikterne vil KD desuden sikre gode vilkår for deltids- og hobbylandbrug:

2.1 KD vil sikre, at hobbylandbrug bevarer muligheden for at søge hektartilskud.

2.2 KD vil ændre skattelovgivningen, så små ejendomme med landbrugspligt ikke risikerer at få landbrugsjorden beskattet som parcelhusgrund.

2.2.1 Disse små landbrug er med til at skabe et varieret kulturlandskab med øget biodiversitet. Driften her er ofte mindre intensiv og mere miljøskånsom end erhvervslandbrug. De små landbrug er samtidig med til at gøre bosætning på landet attraktiv for fx børnefamilierne.

3. Enklere regler og færre afgifter

KD anerkender den indsats, der over de seneste år er gjort, for at forenkle de regler landbruget er underlagt.

3.1 KD ønsker en samlet beregning af de omkostninger, danske landmænd pålægges som følge af danske særregler, eller overimplementering af EU-lovgivning.

3.1.1 Undersøgelsen skal foretages af en uvildig instans. Beregningen skal indgå i sammenhæng med en bred gennemgang og forenkling af de love og regler, som landbruget er underlagt. Der bør særligt ses på regler, der indbyrdes modarbejder hinanden. KD mener, at dette arbejde bedst gøres i tæt dialog med landbrugets organisationer. Målet er at mindske bureaukrati og administration, men uden at slække på dyrevelfærd og miljø.

3.2 Landbruget skal lettes for nogle af produktionsleddets mange gebyrer og afgifter, for derigennem at gøre dansk landbrug konkurrencedygtigt.

4. Miljøgodkendelser

4.1 KD ønsker en enkel og smidig sagsbehandling af miljøansøgninger. Samtidig skal enhver ansøgning om miljøgodkendelser vurderes ud fra de regler, der er gældende på ansøgningstidspunktet.

4.2 KD finder det positivt, at reglerne for miljøgodkendelse er ændret, så man har en vis frihed til at omlægge produktionen indenfor den eksisterende godkendelse, når miljøbelastningen ikke derved øges. Fx ved omlæggelse fra malkekvæg til kødkvæg.

4.3 Hvor hensynet til miljø og/eller dyrevelfærd betyder, at en miljøgodkendelse ikke kan opretholdes, fx grundet udfasning af bestemte staldtyper, ønsker KD, at dette som udgangspunkt varsles minimum 15 år i forvejen. Samtidig skal det sikres, at der kan søges dispensation ud fra en individuel vurdering, evt. med krav om mindre tilpasninger af driften.

5. Myndighedernes kontrol

5.1 Den faglige kvalitet af de kontrolbesøg myndighederne aflægger landbruget skal højnes. Alle kontrollanter skal have faglig indsigt, så de kan give en saglig bedømmelse af de enkelte bedrifter, og så misforståelser forebygges. Kontrollen skal så vidt mulig foregå i en konstruktiv dialog med landmanden. Bøder og påbud skal stå i forhold til forseelsens reelle karakter.

5.2 Der skal være en model med bagatelgrænser for ubetydelige fejl, samt at udstederen af bøden helt entydigt skal kunne dokumentere rimeligheden heraf. Alle bøder og påbud skal kunne afprøves ved retten.

5.3 De mange kontrolinstanser bør samles på nogle få myndigheder, der så vil opnå en mere bred og helhedsorienteret tilgang til landbrugserhvervet.

5.4 KD støtter den igangværende proces med udflytning af statslige arbejdspladser, og mener at institutioner til kontrol og forvaltning af landbrug og miljø ligesom erhvervet bør placeres i landdistrikterne.

6. Sprøjtemidler

Der er over de senere år gjort meget, for at øge sikkerheden omkring anvendelsen af pesticider, samt for generelt at mindske forbruget.

6.1 KD støtter en fortsat kvalitetsudvikling af uddannelse og efteruddannelse inden for planteværn. Herunder også undervisning om forebyggelse af ukrudts-, sygdoms- og skadedyrsproblemer, samt mekaniske behandlingsformer.

6.2 Der skal sættes på avl af planter med større modstandskraft over for sygdomme og skadedyrsangreb.

6.3 Marksprøjter skal udstyres med teknologi, der optimerer arbejds- og miljöikkerheden. F.eks. dyser der sikrer optimal fordeling af sprøjtemidlet, så mængden kan reduceres. Desuden ønsker

KD at pesticidforbruget opgøres ud fra den forbrugte mængde af aktivt stof og disses miljøpåvirkning. Det vil sige, at der skal tages hensyn til de forskellige midlers virkemåde, bivirkninger, nedbrydelighed og langvarige miljøpåvirkning.

6.4 Der skal laves sammenlignelige, årlige opgørelser i alle EU-lande.

6.5 Landbruget skal hurtigere have adgang til nye og mere skånsomme sprøjtemidler. Derfor skal sagsbehandlingen effektiviseres.

6.6 KD tager skarpt afstand fra enhver form for salg og anvendelse af ulovligt importerede pesticider.

7. Kvælstof- og fosfor

7.1 KD ønsker, at der skal laves en ny, faglig kortlægning af udvaskningen af kvælstof og fosfor fra de forskellige typer af landbrugsjord.

7.2 En uafhængig faglig vurdering baseret på nye tal og reviderede beregninger for belastningen af vandoplande vil med stor sandsynlighed vise, at det mange steder er miljømæssigt forsvarligt at hæve gældende nationale lofter for kvælstof- og fosfortildeling. Især hvis der gives mulighed for at kombinere med andre tiltag, som forbedrer næringsstofudnyttelsen og forhindrer tab til luft- og vandmiljø.

7.2.1 Dette skal danne baggrund for en opdeling af landbrugsjorden i områder, der kræver særlig beskyttelse, områder der kræver nogen beskyttelse og områder, hvor loftet for tildelingen af kvælstof og fosfor kan hæves. Der skal sikres økonomisk kompensation og en beskyttelse af landmænd der pådrages betydelige økonomiske byrder som følge af den nye regulering.

7.3 En mere balanceret kvælstofregulering øger kornudbyttet, kornets proteinindhold og dermed foderværdien af danskavlet korn. Derved kan importen af sojaprodukter fra fx Sydamerika nedbringes - og dermed nedbringes forbruget af afgrøder der ofte er dyrket på arealer, der er opdyrket regnskov eller højslette. Det vil også gøre det nemmere for danske landmænd at producere brødhvede af den påkrævede kvalitet.

7.4 KD ønsker, at der skal være gode og enkle støtteordninger til forskellige typer af ekstensiv landbrugsdrift. Fx tilskud til reduceret kvælstoftildeling, skovrejsning og genopretning af naturområder.

8. Klima, miljø og energi

8.1 KD anerkender de udmeldinger¹, der aktuelt lyder fra flere af landbrugets organisationer og følgeindustrier, om at påtage sig et øget ansvar for miljø og klima. Flere har meldt ganske ambitiøse klima-mål ud, og KD ønsker, at staten bakker disse målsætninger op, ved at afsætte midler til forskning og udvikling i klimavenlige stalde og produktionsmetoder.

8.2 Landbruget leverer i dag store mængder gylle til produktion af biogas. Landbruget kan desuden frembringe betydelige mængder af energiafgrøder, der sammen med vind- og solenergien kan bidrage til Danmarks energiforsyning, samt medvirke til at mindske CO₂-udledningen.

8.3 KD vil derfor satse massivt på at fremme produktionen af 2. generations biobrændstoffer, der er baseret på affaldsprodukter og ikke på foderprodukter, samt nye muligheder for lokal proteinfoderforsyning gennem raffinering af landbrugets produkter.

¹ Fx fra Arla og Danish Crows, samt en fælles udmelding fra Landbrug og Fødevarer og Naturfredningsforeningen i marts 2019.

8.4 KD mener, at slam fra kommunale rensningsanlæg bør omsættes via biogasanlæg. Herfra kan restproduktet med fordel tørres og brændes, hvorefter det høje fosforindhold i asken lader sig genindvinde. På den måde holder vi hus med en begrænset ressource (fosfor) og vi slipper for at sprede slam på markerne.

8.5 KD ønsker i det hele taget, at der forskes mere i anvendelsesmulighederne af restprodukterne fra produktionen af biogas. Kunne den afgassede gylle fx tørres og evt. laves til piller, ville det reducere transporten betydeligt. Der ligger også opgave i at nedbringe lugtgenerne fra biogasanlægene.

8.6 KD vil gøre det til en kommunal pligt i lokalplanerne at finde områder, der er egnede til etablering af biogasanlæg.

8.7 Bioenergi skal fritages for energiafgift. Det vil gavne udviklingen af miljøvenlig teknologi og give nye arbejdspladser i Danmark. Dette vil også have en særlig positiv effekt for erhvervsudviklingen i landdistrikterne. Potentialet er stort, både for energiforsyning og for eksport af teknologi. Danmark har ikke råd til at fastfryse denne udvikling med kortsigtede afgifter.

8.8 KD går ind for en kraftigere statslig satsning på forskning og udvikling af ny miljø- og produktionsteknologi. Både for at udvikle skånsommere produktionsmetoder og udstyr, for at fremme kvalitetsvarer og for at styrke konkurrenceevnen.

9. Antibiotika

Bekymringen for resistente bakterier har sat fokus på landbrugets brug af antibiotika. Mange initiativer er allerede taget, for at sænke forbruget.

9.1 Dyrslægerne har ansvaret for udleveringen af antibiotika. Det er derfor vigtigt, at de løbende efteruddannes, så de har den nyeste viden om korrekt medicinhandling og forebyggelse af resistens.

9.1.1 Der skal føres skærpet kontrol med dyrlæger, der bruger/udleverer uforholdsmæssigt store mængder antibiotika.

9.2 Antibiotika er medicin, der skal bruges til behandling af syge dyr. Det er ikke i orden generelt at bruge antibiotika til at kompensere for dårlige staldforhold eller dårlig foderkvalitet.

9.3 Da det i det daglige stadig oftere er landmændene og deres medarbejdere, der håndterer den udleverede medicin, skal dette område have øget fokus i landbrugsuddannelserne.

9.3.1 Ligeledes skal det sikres, at der følges op med relevant efteruddannelse.

9.4 KD ønsker at der i avlsarbejdet skal sættes øget fokus på dyrenes modstandskraft og sundhed.

9.5 KD ønsker, at der handles målrettet på de opgørelser, der laves over EU-landenes årligt antibiotika-forbrug.

10. Økologi

10.1 KD anerkender betydningen af økologisk landbrug, og behovet for en løbende udvikling af nye, bæredygtige produktionsformer. Økologisk landbrug giver således det konventionelle landbrug et værdifuldt med- og modspil.

10.2 Det er ligeledes positivt, at forbrugerne sikres forskellige valgmuligheder. Økologiske produkter som æg, mælk og gulerødder længe har været en del af mange danskeres hverdag. Men der er også blevet en øget efterspørgsel på det bredere sortiment.

Økologisk landbrug bidrager kun i mindre grad til den samlede landbrugs eksport. Til gengæld åbner de højere afregningspriser muligheder for merindtjening for den enkelte landmand. Ligeledes er der også gode muligheder for forskellige former for iværksætteri, såsom gårdbutikker, vejboeder eller udbringning af måltidskasser.

10.3 KD vil fortsætte den førte politik med at yde økonomisk støtte til produktionen af økologiske fødevarer, især gennem omlægningsstøtte.

10.3.1 Tilskuddet til økologiske brug skal stå i et passende forhold til de tilskud, som konventionelle brug kan få for tilsvarende miljøskånsom drift.

10.4 KD anser det for en politisk opgave, at sikre objektiv viden om økologiens faktiske betydning for miljø, sundhed og værdiskabelse.

11. GMO (Gen Modificerede Organismer)

11.1 KD hylder forsigtighedsprincippet og ønsker derfor ikke, at der dyrkes GMO-afgrøder i Danmark. Samtidig skal det altid være muligt for både forbrugere og producenter at fravælge foder/fødevarer produceret ved hjælp af GMO, bl.a. ved hjælp af mærkning. KD ønsker en fortsættelse af EU's nuværende politik, der hæmmer udbredelsen af GMO'er i naturen. KD mener ikke, at ulemper og risici ved GMO er tilstrækkeligt belyst.

Erfaringen viser, at den traditionelle forædling af afgrøder ofte monopoliseres og sættes i stå i lande, der aktivt støtter udviklingen af GMO-afgrøder. Samtidig ender en eventuel økonomisk gevinst ved GMO ofte hos planteforædleren eller kemiproducenten i form af højere priser på udsæd eller de særlige sprøjtemidler, som GMO-afgrøderne skal behandles med. Vedvarende dyrkning af GMO-afgrøder og anvendelse af de der til hørende sprøjtemidler, synes desuden at kunne medføre øget resistens hos ukrudtsplanterne.

12. Natur

12.1 Der skal stilles midler til rådighed på attraktive vilkår for landmænd, der indgår i frivillige naturprojekter, eller laver miljøskånsom drift på særligt følsomme arealer. KD finder det uacceptabelt, at en langsommelig kontrol med disse ordninger kan forhale udbetalingen af landmandens almindelige EU-tilskud.

12.2 KD finder det rimeligt, at landbruget ydes fuld økonomisk dækning for naturfremmende tiltag (f.eks. levende hegn, markveje, små skove og vandhuller). Det gælder ikke kun for arealets produktionsværdi, men også for det produktionsapparat der ikke kan udnyttes, fordi det er knyttet til arealet. Vi finder derfor, at det er et skridt i den rigtige retning, at EU's arealstøtte får en mere miljøvenlig profil.

12.3 KD ønsker de generelle regler om 10 meter bræmmer ved søer og vandløb erstattet med 2 meter bræmmer, kombineret med attraktive ordninger for andre målrettede tiltag til vandmiljøbeskyttelse (f.eks. bredere bræmmer med mulighed for høst af biomasse til energi m.v. og med fuld kompensation). Vi ønsker dog samtidig en mere fleksibel og smidig håndtering af ordninger.

12.3 KD ønsker at de generelle krav om 2 meter bræmmer langs søer og vandløb suppleres med frivillige ordninger, hvor bredere bræmmer kan drives ekstensivt, eller hvor de kan udlægges som naturområde. For at gøre ordningerne attraktive, skal der ydes fuld kompensation, og

ordningerne skal administreres smidigt og fleksibelt. For at styre udgifterne til ordningen bør der afsættes en fast, årlig pulje, der kan søges fra.

13. EU

I Danmark er EU's landbrugsstøtte et kontroversielt emne. Men i de fleste andre EU-lande synes der at være konsensus om, at støtten er et nødvendigt styringsredskab, der sikrer stabil landbrugsproduktion, kanaliserer penge til landdistrikterne og gør der økonomisk og politisk muligt at stille krav til landbruget.

13.1 KD ser gerne en forenkling af EU's landbrugsstøtteordninger. Støtten bør dog fastholdes på det nuværende niveau, da en fuldstændig afvikling kan få alvorlige følger for forsyningssikkerheden både i og uden for Europa. Samtidig er den nuværende støtteordning med til at sikre visse minimumsstandarder på dyrevelfærd og miljøhensyn.

13.2 KD ønsker at Danmark lægger pres på EU-lande, der ikke lever op til fælles krav.

13.3 Som et led i den danske udformning af EU's landdistriktspolitik går KD ind for en tilskudsordning, der støtter afsætning af fødevarer af høj kvalitet fra lokale landbrugere og sammenslutninger af producenter.

13.3.1 Tilskuddet skal gives til både økologiske og konventionelle landbrugere og kan f.eks. gå til teknisk udstyr, rådgivning og markedsføring.

13.4 KD ønsker at afskaffe den nuværende ordning for tilskud til maskinkøb fra EU's Miljøpulje. Formålet skulle være, at yde tilskud til mere miljøskånsomme landbrugsmaskiner, men ordningen har kun ringe effekt. I stedet misbruges ordningen ofte, ved at opjustere handelsprisen på de maskiner, der søges tilskud til. I stedet ønsker KD en ordning med målrettet tilskud direkte til miljøforbedringer.

14 Uddannelse

Danmark har en god landbrugsuddannelse, hvor de enkelte fag tænkes sammen til en helhed, der er i harmoni med den virkelighed, som landbruget opererer i. Samtidig uddannes eleverne i også at forholde sig til etiske aspekter og landbrugets ansvar over for miljø og samfund.

Uddannelsen er inddelt i trin, der gør det muligt at uddanne sig til netop det niveau, man ønsker at arbejde på - lige fra fx landbrugsassistent til agrarøkonom.

14.1 KD ønsker, at tilbuddene om praktisk landbrugsuddannelse til bogligt svage elever styrkes og udbygges. Landbrugsskolerne er i dag underlagt samme regler som de tekniske skoler. Dette har været med til at svække skolernes muligheder for at bevare deres traditionelle "højskolepræg", ligesom andelen af elever, der vælger at bo på skolerne, længe har været dalende. Samtidig har landbrugsskolerne også konkurrence fra de tekniske skoler, der udbyder konkurrerende uddannelser.

14.2 KD ønsker derfor at bløde rammerne omkring landbrugsskolernes virke op, så det kulturelle og alment dannende indhold i uddannelsen atter styrkes.

15. Landbruget i år 2030

Følgende skal efter KD's opfattelse kendetegne det danske landbrug i 2030:

15.1 Strukturudviklingen mod meget få, store landbrug er bremset, og mulighederne for at unge landmænd kan etablere sig er bevaret ved at genindføre et loft over antal dyreenheder på den enkelte bedrift.

15.2 Love og regler er udarbejdet i samarbejde med landbrugets organisationer, og koordinerede så de ikke modarbejder hinanden.

15.3 Kontrolinstanser er blevet sammenlagt. Alle kontrollanter har et fagligt kendskab til landbrugserhvervet. Kontrollen udføres så vidt muligt i dialog med landmanden.

15.4 Fælles EU-regler implementeres og håndhæves mere ensartet i de enkelte medlemslande. Intet EU-land kan pleje egne, kortsigtede interesser ved at ignorere fælles krav.

15.5 Landbruget har fået øget kreditværdighed, fordi der er større sikkerhed for, at produktionsapparatet vil være godkendt i hele afskrivningsperioden.

15.6 Mindre bureaukrati har givet landmændene mere tid til at gøre det, de brænder for: Passer deres dyr og marker i et bæredygtigt samspil med naturen og det omliggende samfund.

15.7 Landbruget er kommet til at spille en endnu større rolle i energiforsyningen i Danmark. Biogas og anden generations biobrændstoffer giver grøn energi.

15.8 Husdyrbrugets proteinfoder er i høj grad baseret på lokale proteinkilder, bl.a. gennem fremme af ny teknologi til raffinering af afgrøder høstet i Danmark.

15.9 Ny teknologi til håndtering af gylle, f.eks. tørring og pilletering af afgasset gylle, giver færre lugtgener og mindre transport på vejene. Til glæde for alle beboere i området.

15.10 Landbrugets organisationer og følgeindustrier har sat ambitiøse klimamål, og er godt på vej med at nå dem.

15.11 Lofterne for tildeling af kvælstof og fosfor er gjort mere individuelle efter jordbundsforhold og områdets sårbarhed. Landmænd hvis jorde kun må gødes svagt ydes kompensation.

15.12 Sundheden i dyreholdet er forbedret gennem avlsarbejdet, bedre staldforhold og ny teknologi.

15.13 Påvirkningen fra pesticider er nedbragt yderligere gennem bedre planteresistens, marksprøjter med den nyeste teknologi og mere skånsomme sprøjtemidler.

15.14 Økologisk- og konventionelt landbrug udveksler erfaringer og inspirerer hinanden. Der er indført flere frivillige ordninger for miljøskånsom landbrugsdrift, der benyttes af både økologer og konventionelle.

15.15 Væsentlige dele af styrelser og medarbejdere i bl.a. Fødevarer- og Miljøministerierne er med fordel flyttet tættere på erhvervet.

15.16 En forbedret landbrugsuddannelse, der tiltrækker elever fra vidt forskellig baggrund.

15.17 Gode vilkår for både store og små landbrug. Der er fokus på iværksætteri og landbruget som en vigtig spiller i udviklingen af landdistrikterne.